

Heidi Rannikko

KESKILAPSUUDEN KOGNITIIVISTEN KYKYJEN JA SOSIAALISTEN SUHTEIDEN YHTEYDET NUORUUSIÄN AUTONOMIAAN

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Pro gradu -tutkielma
Toukokuu 2020

TIIVISTELMÄ

Heidi Rannikko: KESKILAPSUUDEN KOGNITIIVISTEN KYKYJEN JA SOSIAALISTEN SUHTEIDEN YHTEYDET NUORUUSIÄN AUTONOMIAAN

Pro gradu -tutkielma

Tampereen yliopisto

Psykologian tutkinto-ohjelma

Toukokuu 2020

Nuoruusiän autonomiaa ennustavista tekijöistä on olemassa hyvin vähän tutkimusta. On kuitenkin perusteltua olettaa, että jo keskilapsuudessa olisi näkyvissä positiivista kehityskulkua ennustavia tekijöitä. Nuoruusiän autonomia vaatii monipuolisia ajattelun ja ongelmanratkaisun taitoja sekä kykyä pysyä yhteydessä muihin ihmisiin. Keskilapsuudessa nämä kyvyt ottavat merkittäviä kehityksellisiä harppauksia, jotka ovat edellytys myöhemmälle adaptiiviselle toiminnalle. Tämä tutkimus tarkastelee, ennustavatko keskilapsuuden kognitiivinen kehitys, sosiaaliset taidot sekä perhesuhteiden autonomia ja yhteenkuuluvuus nuoruusiän autonomiaa. Autonomiaa tarkastellaan sen toiminnallisen, asenteellisen ja emotionaalisen ulottuvuuden kannalta sekä eri osa-alueet yhdistäen.

Tutkimusotos koostui 17–19-vuotiaista suomalaisnuorista ($n = 439$), joiden perheet ottivat osaa Tampereen yliopiston pitkittäistutkimukseen Kehityksen ihmeet. Heidän vanhempansa olivat vastanneet lapsensa kehitystä koskeviin kysymyksiin silloin, kun lapset olivat 7–8-vuotiaita. Kognitiivista kehitystä mitattiin Viidestä viiteentoista -kyselyllä (FTF), sosiaalisia taitoja The Child Behavior Scale (CBS) -kyselyllä ja The Social Skills Rating System -kyselyllä (SSRS) sekä perhesuhteiden autonomiaa ja yhteenkuuluvuutta Subjective Family Picture Test -kyselyllä (SFPT). Tässä tutkimuksessa käytettiin äitien arvioita lapsestaan. Nuoret arvioivat itse omaa autonomiaansa Adolescent Autonomy Questionnaire -kyselyllä (AAQ).

Keskilapsuuden sosiaalisista taidoista osa-alue ”vertaisten hyväksyntä” oli yhteydessä nuoruusiän emotionaaliseen autonomiaan. Vastoin hypoteesia vertaisten hyväksyntä ennusti heikompa emotionaalista autonomiaa. Vertaisten hyväksyntä ei kuitenkaan ollut minkäänlaisessa yhteydessä muihin autonomian osa-alueisiin tai kokonaisautonomiaan. Vastoin odotuksia keskilapsuuden kognitiiviset kyvyt, sosiaalisten taitojen osa-alue vakuuttavuus tai perhesuhteiden autonomia ja yhteenkuuluvuus eivät ennustaneet nuoruusiän autonomiaa.

Tutkimus ei onnistunut laajamittaisesti vahvistamaan, että keskilapsuuden kognitiivisilla kyvyillä ja sosiaalisilla suhteilla olisi yhteys nuoruusiän autonomiaan. On mahdollista, että yhteydet ovat monimutkaisempia, eikä niitä siksi kyetty tässä tutkimuksessa tavoittamaan. Aiheen tutkimista olisi hyvä jatkaa, jotta tutkimustietoa nuoruusiän autonomiaa ennustavista tekijöistä olisi saatavilla ja sitä voitaisiin hyödyntää nuorten autonomian kehityksen tukemiseen koti- ja kouluympäristössä.

Avainsanat: nuoruusiän autonomia, autonomian kehitys, keskilapsuuden kognitiiviset kyvyt, keskilapsuuden sosiaaliset taidot, perhesuhteiden autonomia, perhesuhteiden yhteenkuuluvuus

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

Sisällysluettelo

JOHDANTO	1
Autonomian teoreettiset ulottuvuudet	1
Kognitiivisten kykyjen ja sosiaalisten suhteiden rooli autonomian kehityksessä	4
Onnistuneen autonomian saavuttamisen merkitys.....	6
Tutkimuskysymykset ja hypoteesit	8
TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	9
Osallistujat ja tutkimuksen kulku	9
Tutkimusmenetelmät, mittarit ja muuttujat	10
Tilastolliset analyysit	12
TULOKSET	13
Kuvailevat tulokset	13
Keskilapsuuden kognitiivisten kykyjen vaikutus nuoruusiän autonomiaan.....	17
Keskilapsuuden sosiaalisten taitojen vaikutus nuoruusiän autonomiaan	17
Keskilapsuuden perhesuhteiden autonomian ja yhteenkuuluvuuden vaikutus nuoruusiän autonomiaan	18
POHDINTA	18
Keskilapsuuden kognitiivisten kykyjen ja sosiaalisten suhteiden yhteys nuoruusiän autonomiaan .	19
Tutkimuksen vahvuudet ja rajoitukset.....	20
Teoreettinen ja käytännön anti sekä jatkotutkimukset	21
LÄHTEET	23

JOHDANTO

Nuoruusikä on voimakkaan muutoksen aikaa. Yksilön kehityskulussa nuoruus, ikävuodet 12–22, on vaihe, jonka määränpäänä on kehollisten ominaisuuksien, kognitiivisten kykyjen sekä sosiaalisten suhteiden ja tunne-elämän kypsyminen aikuisuuteen sopiviksi (Marttunen, 2009; Mielenterveystalo, 2019). Autonomian saavuttamista pidetään etenkin länsimaisissa kulttuureissa nuoruuden tärkeänä kehitystehtävänä ja normatiivisen psykososiaalisen kehityksen osana (Zimmer-Gembeck & Collins, 2006). Autonomian saavuttamisen onnistumiseen vaikuttavat useat yksilöön, perheeseen ja muuhun sosiaaliseen ympäristöön yhteydessä olevat tekijät.

Vaikka kehityspolkuja keskilapsuudesta nuoruuteen on tutkittu jo kymmeniä vuosia monelta eri kantilta, on autonomiatutkimuksen osuus niistä pieni. Autonomiaan yhteydessä olevien tekijöiden tarkasteleminen pitkittäisasetelmassa on jäänyt tutkimuskentällä vähälle huomiolle, ja sitä aukkoa tämä tutkimus tulee täyttämään. Muiden tutkimustulosten ja psykologisen tiedon valossa on perusteltua olettaa, että myös nuoruusiän autonomian osalta itsenäistymisen positiivista kehityskulkua ennustaisi keskilapsuuden kehityshistoria. Onkin todettu, että kognitiiviset kyvyt, itseluottamus sekä turvalliset ja positiiviset suhteet perheessä tarjoavat parhaat puitteet myöhemmälle mielenterveydelle ja kyvyille toimia jokapäiväisten haasteiden edessä (Baltes & Silverberg, 1994; Punamäki, Qouta, & Peltonen, 2017). Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää, vaikuttavatko keskilapsuuden kognitiiviset kyvyt ja sosiaaliset suhteet nuoruusiän autonomiaan. Sosiaalisten suhteiden osalta erityisenä kiinnostuksen kohteena ovat yksilön sosiaaliset taidot sekä perhesuhteiden autonomia ja yhteenkuuluvuus.

Autonomian teoreettiset ulottuvuudet

Autonomialla tarkoitetaan yksilön itsemääräämiskykyä sekä kokemusta itsenäisyydestä ja omaehtoisuudesta (Youniss & Smollar, 1985). Autonomian käsitteen alle sijoittuvat sellaiset yksilölliset piirteet ja toimintatavat, jotka yhdessä muodostavat ihmiselle luottamusta itseän ja kokemuksen vastuullisuudesta omaa elämäänsä koskien (Blatt, 1990). Tällaisia autonomiaa rakentavia käsitteitä ja samalla autonomian lähikäsitteitä ovat muun muassa toimijuus ja assertiivisuus eli jämäkkyys. Esimerkiksi nuoren oman toimijuuden osoittaminen erimielisyyksissä vanhempien kanssa on normatiivista, autonomian kehitykseen tähtäävää toimintaa (Kuczynski, Pitman, & Twigger, 2018). Autonomia on jatkuvassa muutoksessa läpi elämänkaaren, mutta

nuoruudessa se lisääntyy usein erityisen nopeasti, kun fyysinen ja psyykkinen kypsyminen mahdollistavat uudenlaiset sosiaaliset suhteet sekä vastuunottamisen itsestä (Baltes & Silverberg, 1994). Sen lisäksi, että yksilö itse voi toimia autonomisesti, voivat hänen interpersoonalliset eli kahdenväliset ihmissuhteensa olla autonomiaa (Lindblom, 2017). Suhteita toisiinsa voidaan tarkastella sen mukaan, kuinka paljon niissä on autonomiaa ja kuinka paljon intymiteettiä eli yhteenkuuluvuutta. Seuraavassa luvussa, perhesuhteiden tarkastelun yhteydessä, pureudutaan tarkemmin autonomiaan interpersoonallisissa suhteissa.

Nuorten autonomia ilmenee heidän käyttäytymisessään, ajattelussaan ja tunne-elämässään. On saavutettu melko yhtenäinen näkemys siitä, että autonomialla on kolme ulottuvuutta, jotka heijastelevat perusluonteeltaan autonomian behavioraalista, kognitiivista ja emotionaalista puolta (Zimmer-Gembeck & Collins, 2006). Behavioraalinen eli toiminnallinen autonomia on määritelty kyvyksi, jonka hallinta on välttämätöntä suunnitelmallisen toiminnan kannalta (Noom, Deković, & Meeus, 2001). Tavoitteen saavuttamiseksi on valittava tarkoituksenmukaiset toimintastrategiat ja kyettävä seuraamaan niitä, joten toiminnallinen autonomia pitääkin sisällään erilaisia itsesääteilyyn liittyviä prosesseja. Nuori saavuttaa toiminnallisen autonomian silloin, kun hän on kehittänyt omat keinonsa saavuttaa erilaisia tavoitteitaan. Kognitiivisella eli asenteellisella autonomialla sen sijaan viitataan siihen, että yksilö osaa arvioida omia mahdollisuuksiaan ja toiveitaan sekä tehdä niiden perusteella päätöksiä. Hän luottaa omaan harkintaansa valintoja tehdessään (Zimmer-Gembeck & Collins, 2006). Kolmas, emotionaalinen ulottuvuus on yksilöitymiseen liittyvä autonomian rakenne. Se merkitsee erottautumista vanhemmista ja vertaissuhteista sekä taipumusta pysyä itsevarmana omien päätösten takana silloin, kun omat ja muiden toiveet ovat keskenään ristiriidassa (Noom ym., 2001). Nämä kolme autonomian ulottuvuutta ovat osittain päällekkäisiä ja kehittyvät läheisessä vuorovaikutuksessa toistensa kanssa (Zimmer-Gembeck & Collins, 2006).

Autonomia on siis moniulotteinen kehitysilmio, joka ei välttämättä muutu suoraviivaisesti lisääntyen ajan myötä (Steinberg & Silverberg, 1986). Se kehittyy myös jatkuvassa vuorovaikutuksessa ympäristötekijöiden kanssa. Esimerkiksi varhaisnuoruudessa, 12–14-vuotiailla, emotionaalisen autonomian lisääntyminen ilmenee yleensä sitä kautta, että ensin erottaudutaan vanhempien toiveiden vaikutuspiiristä ja siirrytään vertaisten vaikutuspiiriin. Tällöin korkeampi emotionaalinen autonomia ennustaa heikompaan itseluottamukseen, mikä on ristiriidassa autonomian käsitteen kanssa. Nuoren toiminta ei siis ole vielä oikeastaan autonomista vaan herkkä ikätovereiden vaikutuksille, sillä emotionaalinen riippumattomuus vanhemmista ei käänny toiminnalliseksi autonomiaksi vertaissuhteissa. Yleensä todellinen emotionaalinen autonomia saavutetaan vasta myöhemmässä nuoruudessa (Zimmer-Gembeck & Collins, 2006).

Erilaiset teoreettiset näkökulmat tarjoavat määritelmiä autonomian käsitteestä mutta ottavat niin ikään huomioon autonomian taustalla vaikuttavia tekijöitä sekä autonomian kehityksen prosessiluonteisuuden ja yhteisön roolin sen kehityksessä. Yksi keskeisimmistä teoreettisista lähestymistavoista on motivaatiota ja itseä painottavat näkökulmat, ja niiden tunnetuin pioneeri lienee itseohjautuvuusteoria (Deci & Ryan, 2000; Zimmer-Gembeck & Collins, 2006). Se linkittää yhteen yksilön kokemuksen kyvykkyydestään, läheisten ihmissuhteiden vaikutuksen ja henkilökohtaisen kasvun vastaten hyvin tämän tutkimuksen asetelmaa, jossa tarkastellaan autonomiaa kehityksellisestä näkökulmasta. Itseohjautuvuusteoriassa autonomian kehitys pelkistetään yksilön sisäisten tapahtumasarjojen tulokseksi, mutta sen ilmenemisen nähdään tapahtuvan yksilön ja hänen ympäristönsä vuorovaikutuksen kontekstissa (Zimmer-Gembeck & Collins, 2006).

Ensiksi, itseohjautuvuusteoria pohjautuu ajatukselle ihmisten psykologisista perustarpeista, joiden täyttyminen on edellytys yksilön hyvinvoinnille ja kasvulle (Deci & Ryan, 2000). Kyseiset tarpeet ovat omaehtoisuus, kyvykkyys ja yhteisöllisyys. Teorian mukaan jokaisella ihmisellä on siis tarve organisoida itse oma toimintansa, tuntea itsensä tehokkaaksi ja osaavaksi toimissaan sekä silti tuntea olevansa osa yhteisöä (Ryan & Deci, 2008). Tässä tutkimuksessa tarkastelun kohteena olevien kognitiivisten kykyjen ja sosiaalisten suhteiden onnistumisen voidaan nähdä täyttävän perustarpeita. Toiseksi, teoria nojautuu vahvasti motivaatioon: yksilön motivaation nähdään olevan janalla, jonka toisessa päässä on täysin ulkoisesti palkkioin ja rangaistuksin säädelty motivaatio ja toisessa autonominen, ihmisestä itsestään kumpuava motivaatio (Ryan & Deci, 2008). Yksittäiset motiivit ovat sisäisiä tai ulkoisia toimintayllykkeitä, jotka voivat olla toimintaa alulle laittava voima, mutta ne eivät ole edellytys terveelle toimintakyvylle kuten tarpeet (Deci & Ryan, 2000). Itseohjautuvuusteorian mukaan yksilön toimintaa ennustettaessa motiivit yksinään eivät riitä selittäjiksi, vaan ne tulevat merkityksellisiksi vain yhdistettynä perustarpeisiin ja perustarpeiden toimintaa ohjailevaan vaikutukseen. Yksittäiset sisäiset motiivit eivät siis riitä luomaan sisäisesti motivoitunutta, autonomista toimintaa, vaan pysyäkseen yllä autonomisen toiminnan on myös täytettävä psykologiset perustarpeet. On lisäksi huomattu, että perustarpeiden täyttyminen on juuri se psyykinen mekanismi, joka välittää autonomian tukemisen positiiviset vaikutukset nuoren mielenterveyteen (Yu, Li, Wang, & Zhang, 2016).

Ihmiset ovat luonnostaan virittäytyneitä omaksumaan sosiaalisen ympäristönsä arvoja ja toimintatapoja (Ryan & Deci, 2008). Kun perustarpeet ovat tyydytettyinä, omaksuminen tapahtuu tehokkaammin ja itsemääräämisen tunne lisääntyy. Itseohjautuvuusteorian mukaan siirtyminen ulkoisen säätelyn piiristä autonomiseen motivaatioon johtaa lopulta tehokkaaseen suoriutumiseen omassa elinympäristössä sekä hyvinvointiin. Näin ollen myös itseohjautuvuusteoria puoltaa autonomian saavuttamisen positiivisia vaikutuksia yksilölle ja perustelee tämän tutkimuksen

tarpeellisuutta. Itseohjautuvuus ylipäättään on kokonaismerkitykseltään hyvin lähellä autonomiaa (Bekker, 1993).

Kognitiivisten kykyjen ja sosiaalisten suhteiden rooli autonomian kehityksessä

Toiminnallisesti, asenteellisesti ja emotionaalisesti autonominen toiminta vaatii kehittynyttä ajattelua, ongelmanratkaisutaitoja ja oman toiminnan reflektointia. Sen vuoksi keskilapsuuden kognitio otetaan tässä tutkimuksessa tarkasteltavaksi. Tavanomaisesti keskilapsuuden, eli ikävuosien 6–11, kognitiivista kehitystä värittää lapsen omaa kognitiivista toimintaa koskevan tietoisuuden kasvaminen (Cole, Cole, & Lightfoot, 2005). Tällainen metakognitio on edellytys sille, että lapsi voi alkaa tarkastelemaan ongelmia ja tavoitteita sekä tehdä toimintasuunnitelmia. Oleellista on myös toiminnanohjauksen kehittyminen. Mitä vanhemmaksi lapsi tulee, sitä parempia valintoja hän tekee toimintasuunnitelmien ja niiden toteuttamisen suhteen. Esimerkiksi juuri kouluikään tulevat lapset ovat tutkimuksessa osoittaneet ikään liittyvää kehitystä erilaisissa toiminnanohjauksen tehtävissä, jotka vaativat ohjeiden ymmärtämistä ja itsesääätelyä (Carlson, 2005). Voidaankin siis ajatella, että keskilapsuuden kognitiivisen kehityksen harppaukset ovat kivijalka myöhemmälle toiminnalliselle ja asenteelliselle autonomialle.

Autonomia neuvotellaan suhteessa toisiin ihmisiin, joten myös sosiaalinen kehitys on merkittävässä roolissa nuoruusiän autonomian rakentumisessa. Vertaisten kanssa onnistuneesti toimiminen keskilapsuudessa ennustaa kohtalaisesti myös muilla kehityksen osa-alueilla onnistumista (Cole ym., 2005). Vertaissuhteissa menestymisen olennainen taustatekijä on sosiaalinen kompetenssi eli lapsen sosiaaliset taidot. Yksi keskilapsuuden merkittävimmistä muutoksista onkin se, että vertaisten kanssa vietetyn ajan osuus kasvaa valtavasti alle kouluikäisiin verraten. Vertaisympäristössä harjoitellaan yhteistyötä, ongelmanratkaisutaitoja ja kommunikaatiota muiden kanssa. Nämä taidot nousevat merkittävään asemaan yksilön myöhemmässä elämässä, sillä ne saattavat auttaa päätyämään suotuisammille kehityspoluille. Eräässä tutkimuksessa todettiin, että esimerkiksi lasten kognitiivinen suoriutuminen kärsii sosiaalisesta eristämisestä, ja vaikutus näkyi etenkin niillä lapsilla, joilla oli huono itsetunto, vähemmän nonverbaalista älykkyyttä tai jotka olivat epäsuosittuja (Tobia, Riva, & Caprin, 2017). Jotta emotionaalisen autonomian voi saavuttaa, on osattava ensin toimia adaptiivisesti sosiaalisissa suhteissa (Cole ym., 2005; Zimmer-Gembeck & Collins, 2006).

Kiintymys on ihmislajille luontainen tapa pyrkiä yhteyteen lajitovereiden kanssa. Läpi elämänsä ihminen luo kiintymyssuhteita, joista ensimmäinen on vauvan ja hänen hoitajansa välille

syntyvä affektiivinen side (Armsden & Greenberg, 1987). Kiintymys tasapainottelee ympäristön tutkimisen ja hoitajan luokse palaamisen välillä eli lapsi ratkaisee ristiriidan autonomian ja emotionaalisen läheisyyden välillä. Arkikielessä autonomiaa ja kiintymystä käytetään helposti virheellisesti toistensa vastakohtina, mutta tosiasiaassa toisiin yhteydessä oleminen ei sulje pois autonomiaa (Noom, Deković, & Meeus, 1999). Vaikka autonomia ja kiintymys ovat yhteydessä osittain samoihin ilmiöihin, kuten itsetuntoon ja akateemiseen menestykseen, autonomia ja kiintymys vaikuttavat olevan suhteellisen itsenäisiä ulottuvuuksia.

Autonomian lisäksi toimivat perhesuhteet kaipaavat yhteenkuuluvuutta ja emotionaalisia siteitä toisiin perheenjäseniin (Olson, 2000). Niinpä nuoruuden kehitystehtävään kuuluu olennaisena osana yhteenkuuluvuuden säilyttäminen autonomian kehittymisen rinnalla (Allen, Hauser, Bell, & O'Connor, 1994). Autonomian ja yhteenkuuluvuuden ulottuvuudet löytyvät myös varhaisesta kiintymyksestä sekä useista muista psykologian käsitteistä, minkä vuoksi nuoren ja vanhemman välinen yhteenkuuluvuus on ikään kuin verrattavissa aikaisempiin kehitysvaiheisiin (Armsden & Greenberg, 1987; Lindblom, 2017). Samoin kuin kiintymys vanhemman ja vauvan välisessä suhteessa on lähtökohta fyysisen itsenäisyyden rakentamiselle, myös vanhempi–nuori-suhteen yhteenkuuluvuuden nähdään olevan turvasatama, josta käsin nuoren on turvallista lähteä rakentamaan omaa autonomiaansa (Allen ym., 2003; Armsden & Greenberg, 1987). Erityisen merkityksellistä nuoren suotuisan kehityksen kannalta on autonomiaa tukeva vanhemmuus, joka antaa tilaa nuoren autonomian ilmauksille ja johdattaa kohti itsesäätelyä (Ryan & Deci, 2018). Kontrollioivan vanhemmuuden on sen sijaan osoitettu johtavan ongelmiin autonomian ja yhteenkuuluvuuden yhdistämisessä esimerkiksi myöhemmissä läheisissä ystävyys-suhteissa (Oudekerk, Allen, Hessel, & Molloy, 2015). Sopivan autonomian ja yhteenkuuluvuuden yhdistelmän on todettu olevan positiivisessa yhteydessä myös laajemmin nuoren psykososiaaliseen kehitykseen (Chango, McElhaney, Allen, Schad, & Marston, 2012). Äiti–nuori-suhteessa autonomian ja yhteenkuuluvuuden kehityksessä tapahtuneet häiriöt esimerkiksi ennustavat myöhempää masennusoireilua. On siis perusteltua olettaa, että keskilapsuuden perhesuhteilla voi olla rooli myös nuoren autonomian kehityksessä.

Perheterapeuttisessa tarkastelutavassa perheitä voidaan jakaa eri perhetyyppeihin systeemisen perheteorian mukaan (Coyne, Downey, & Boergers, 1992). Tarkastelutapa perustuu ajatukseen perheen sisäisistä osasysteemeistä, joista merkittävimmät ovat vanhempien parisuhde ja vanhemmuus. Lisäksi teoria ottaa tarkastelun alle eri perheenjäsenten väliset suhteet niin autonomian kuin yhteenkuuluvuudenkin kannalta (Lindblom, 2017). Yksinkertaistetussa integratiivisessa mallissa perhetyppi määrittyy autonomian ja yhteenkuuluvuuden ulottuvuudet yhdistämällä. Perhettä, jossa on korkea autonomia sekä korkea intimitetti, kutsutaan yhtenäiseksi (*cohesive*) perhetyypiksi. Korkean autonomian ja matalan intimitetin yhdistelmä johtaa autoritaariseen

(*authoritarian*) perhetyyppiin, jota määrittää itsenäisyys ja joka on varsin tavallinen länsimaisissa kulttuureissa (Keller, Borke, Lamm, Lohaus, & Dzeaye Yovsi, 2011; Lindblom, 2017). Matala autonomia ja korkea intimiteetti sen sijaan johtavat yhteenkietoutuneeseen (*enmeshed*) perhetyyppiin (Lindblom, 2017). Matalan autonomian ja matalan intimiteetin perheiden perhetyyppiä kutsutaan etäiseksi (*distant*) perhetyypiksi.

Perhesuhteiden laadun vaikutusta nuoren kehitykseen ei juurikaan ole tutkittu niin, että perhesuhteita olisi tarkasteltu niiden autonomian ja yhteenkuuluvuuden kannalta. Aiemmin on huomattu, että varhaislapsuuden perhetyyppi sekä ylipäättään autonomian ja yhteenkuuluvuuden vähäisyys vaikuttavat keskilapsuuden tunteidensäätelyyn sekä psyykkisten puolustusmekanismien käyttöön (Lindblom, 2017). Etenkin yhteenkietoutunut ja etäinen perhetyyppi ennustavat lapsen heikompaa tunteidensäätelyä sekä osin sen välittämää ahdistuneisuutta ja masentuneisuutta. Tämä tutkimus tarkastelee, voiko keskilapsuuden perhesuhteiden autonomialla ja yhteenkuuluvuudella olla yhteyksiä nuoruuteen saakka. Keskilapsuuden perhetyypitutkimukset sekä aiemmin esitellyt, autonomiaa tukevaa vanhemmuutta koskevat, tutkimukset antavat viitteitä perhesuhteiden vaikutuksesta nuoren adaptiiviseen toimintaan.

Onnistuneen autonomian saavuttamisen merkitys

Onnistuneeseen autonomiaan yhteydessä olevia tekijöitä on tutkittu enemmän aikuisilla kuin nuorilla, mutta aikuisiin kohdistuvat tutkimukset voivat niin ikään antaa viitteitä merkityksellisistä autonomian rakentajista. Opiskelijoiden parissa on huomattu, että viisi suurta persoonallisuuden piirrettä ennustavat eri tavoin autonomista toimintaa (Nikoopour & Hajian, 2016). Paras ennustaja autonomialle persoonallisuuden piirteistä oli ekstraversio, kun taas vähiten autonomiaa selitti tunnollisuus. Onnistunutta autonomiaa on tutkittu myös kutsuen sitä autonomia-yhdistyneisyydeksi (*autonomy-connectedness*), joka sisältää ajatuksen kykeneväisyydestä autonomiseen toimintaan sekä mielihyvän saavuttamiseen sosiaalisista suhteista (Bekker, 1993; Bekker, Croon, van Belkom, & Vermeë, 2008). Autonomia-yhdistyneisyys jakautuu niin ikään kolmeen ulottuvuuteen: kapasiteetti selviytyä uusista tilanteista eli toiminnallinen ulottuvuus, itsetietoisuus eli asenteellinen ulottuvuus sekä herkkyys muille eli emotionaalinen ulottuvuus. Bekkerin ja kumppaneiden (2008) tutkimuksen otos koostui sekä kliinisestä aineistosta että verrokkiryhmästä. Kliinisen aineiston koehenkilöillä oli hoitavan tahon arvion mukaan autonomian ongelmia kuten vaikeuksia rajojen asettamisessa, identiteetissä ja intersosiaalisissa suhteissa. Tutkimuksessa huomattiin, että autonomian ongelmat olivat yhteydessä heikompaan assertiivisuuteen sekä vaikeuksiin tunteiden tulkinnassa.

Assertiivisuus nähtiin tutkimuksessa laajasti sekä oman kannan puolustamisena että onnistuneena vuorovaikuttamisena sosiaalisissa suhteissa niin, että konflikteilta ja katkeavilta suhteilta vältytään. Tutkimuksensa perusteella työryhmä totesi, että vaikeudet assertiivisuudessa ja tunteiden tulkinnaissa voivat ennustaa heikompaa autonomiaa.

Eri tutkimuksista saatujen tietojen pohjalta on perusteltua myös olettaa, että assertiivisten strategioiden käytössä on jatkuvuutta keskilapsuudesta nuoruuteen (Kuczynski ym., 2018; Parkin & Kuczynski, 2012). Vaikka lapsen mahdollisuudet eri strategioihin ovat jokseenkin riippuvaisia ikätasosta, eri ikäisillä on erilaisia muotoja assertiiviselle käyttäytymiselleen. Esimerkiksi nuorilla vanhempien kanssa käydyt neuvottelut ja argumentointi heidän kantaansa vastaan ovat avoimia osoituksia vanhempien vastustuksesta, jolla vahvistetaan kokemusta omasta toimijuudesta ja täten ilmaistaan autonomiaa (Parkin & Kuczynski, 2012). Varsinaista pitkittäistutkimusta nuorten autonomiaa ennustavista tekijöistä ei ole tiedossa, minkä vuoksi ennusteita on tehtävä poikittaisasetelmana toteutettujen tutkimusten pohjalta. Nuoret, joilla on korkea toiminnallinen autonomia, ovat muita todennäköisemmin sosiaalisesti taitavia (Noom ym., 1999). Akateemiset taidot puolestaan ennustavat asenteellista autonomiaa, ja tämän yhteyden ajatellaan juontuvan kyvykkästä kognitiivisesta prosessoinnista. Noom tutkimusryhmineen (1999) huomasi myös, että paras itsetunto on niillä nuorilla, joilla on korkea toiminnallinen, asenteellinen ja emotionaalinen autonomia sekä hyvät välit vanhempiinsa. Sekä autonomia että kiintymys näyttävät olevan yhteydessä vähempään ongelmakäyttämiseen ja mielenterveysoireiluun, mutta kyseisessä tutkimuksessa yhteisvaikutusta niillä ei todettu.

Autonomian arvostaminen on osittain kulttuurisidonnaista, ja nuorten autonomia myös tulee ilmi eri tavalla eri kulttuureissa. Länsimaisissa kulttuureissa autonomiaa odotetaan nuorilta aiemmin kuin sellaisissa kulttuureissa, joissa annetaan vähemmän arvoa yksilölliselle toiminnalle (Feldman & Rosenthal, 1991). Kollektivistisissä kulttuureissa lapsia tai nuoria ei usein erityisesti tueta itsenäiseen toimintaan, mutta he saattavat silti toimia autonomisesti omasta tahdostaan, vaikka olisivatkin vanhempiensa päätösten vaikutuspiirissä (Ryan & Deci, 2018). Itseasiassa itseohjautuvuusteorian mukaan vanhempiensa yhteydessä olevat nuoret omaksuvat helpommin vanhempiensa arvot, mutta se ei johda kokemukseen kontrollista vaan korkeammasta autonomiasta. Eri kulttuureita vertailevassa tutkimuksessa yksilöiden erillisyyttä perheessä ja interpersoonallisten suhteiden autonomiaa ennustivat korkea koulutustaso, korkea ensisynnyttäjän ikä sekä pieni lapsiluku (Keller ym., 2011). Suomen länsimaalaisessa kulttuuriympäristössä voidaankin odottaa suhteellisen korkeaa autonomiaa perhesuhteissa ja sen lisäksi autonomian merkityksen korostumista aikuistumisessa.

Tutkimuskysymykset ja hypoteesit

Tässä tutkimuksessa selvitetään, toimivatko keskilapsuuden kognitiiviset kyvyt, sosiaaliset taidot ja perhesuhteiden autonomia ja yhteenkuuluvuus selittävinä tekijöinä nuoruusiän autonomialle. Autonomian tasoa tarkastellaan sekä toiminnallisen, asenteellisen ja emotionaalisen autonomian näkökulmasta että nämä kolme osa-aluetta kokonaisautonomiaksi yhdistäen. Kuviossa 1 esitetään tarkastelun kohteena olevat mahdolliset yhteydet. Tutkimuskysymykset ja hypoteesit ovat seuraavat:

1. Ennustaako keskilapsuuden kognitiivisen kehityksen taso nuoruusiän autonomian tasoa (toiminnallinen, asenteellinen ja emotionaalinen autonomia)?

H1: Keskilapsuuden hyvät kognitiiviset kyvyt ennustavat korkeampaa autonomiaa nuoruusiässä.

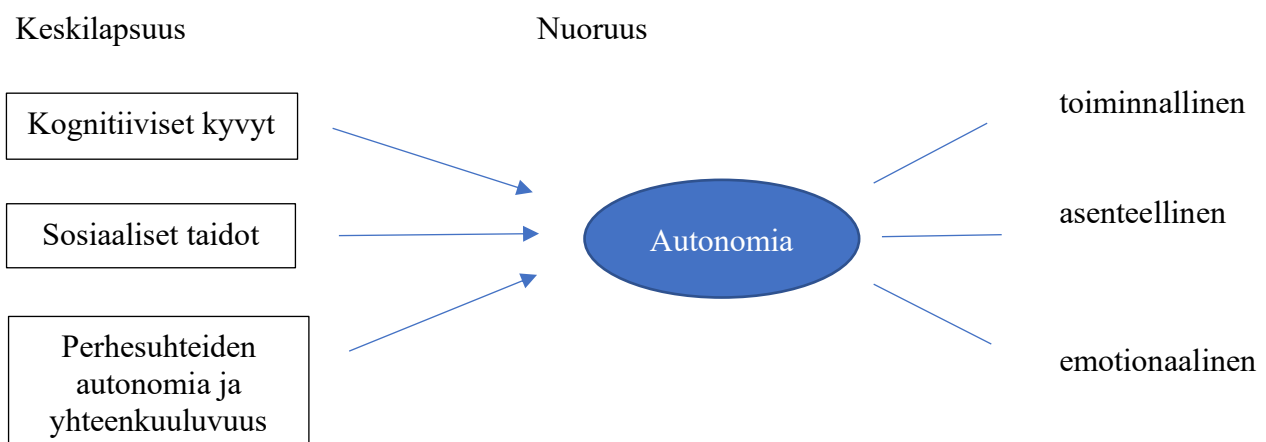
2. Ennustavatko keskilapsuuden sosiaaliset taidot nuoruusiän autonomian tasoa?

H2: Keskilapsuuden paremmat sosiaaliset taidot ennustavat korkeampaa autonomiaa nuoruusiässä.

3. Ennustavatko keskilapsuuden perhesuhteiden autonomia ja yhteenkuuluvuus nuoruusiän autonomian tasoa?

H3: Korkeampi autonomian ja yhteenkuuluvuuden määrä ennustaa korkeampaa autonomiaa nuoruusiässä.

KUVIO 1. Keskilapsuuden kognitiivisten kykyjen, sosiaalisten taitojen ja perhesuhteiden autonomian ja yhteenkuuluvuuden mahdolliset yhteydet nuoruusiän autonomiaan

TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Osallistujat ja tutkimuksen kulku

Tämän tutkimuksen osallistujat olivat suomalaisia perheitä, jotka ottivat osaa Tampereen yliopiston tutkimusprojektiin Kehityksen ihmeet (KEHI). Kyseessä on vuonna 1999 aloitettu pitkäaikainen tutkimus, jonka puitteissa perheiden elämää seurattiin noin kahdenkymmenen vuoden ajan raskausajalta lapsen nuoruuteen. Osa tutkittavista perheistä poimittiin mukaan Helsingin yliopistollisella keskussairaalla tehtyjen rutiiniultraäänitutkimusten kautta ja osa lapsettomuusklinikoilta. Aineistonkeruu sisälsi seitsemän erillistä mittauskertaa, joista tässä tutkimuksessa hyödynnetään taustatietojen osalta raskausajan mittauskertaa (T1, $n = 770$) sekä muiden muuttujien osalta keskilapsuuden (T4, $n = 532$) ja nuoruusiän (T6, $n = 439$) mittauskertaa. Keskilapsuuden mittaukset toteutettiin 7–8 vuoden iässä ja nuoruusiän mittaukset 17–19 vuoden iässä. Yhteydenotot tutkittaviin tapahtuivat joko soittamalla tai kirjeitse. Tutkimuksen kaikilla vaiheilla on eettisen lautakunnan hyväksyntä.

Tutkimukseen osallistuneet perheet erosivat keskimääräisestä suomalaisperheestä vanhempien iän ja sekä vanhempien että nuoren koulutuksen suhteen. Raskauden toisella kolmanneksella äidit olivat iältään keskimäärin 33-vuotiaita, kun taas keskimääräinen suomalainen synnyttäjä vuonna 1999 oli hieman alle 30-vuotias (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2017). Isät olivat raskausajan mittauskerralla keskimäärin 35-vuotiaita. Saatavilla ei ollut tietoa vuonna 1999 isäksi tulleiden keskimääräisestä iästä, mutta vuonna 2016 se oli Suomessa 33 vuotta (Tilastokeskus, 2017). Äideistä 72,4 prosentilla oli korkeakoulutus tai opistotasoinen koulutus (vrt. ammattikorkeakoulu). Isillä vastaava luku oli 63 prosenttia. Vuonna 1999 Suomessa 25–34-vuotiaista naisista noin 45 prosentilla oli korkeakoulutus tai opistotasoinen koulutus ja 35–44-vuotiaista miehistä noin 30 prosentilla (Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2014). Nuorista 75,5 prosenttia opiskeli lukiokoulutuksessa ja 14,1 prosenttia ammatillisessa koulutuksessa. Suomessa vuonna 2017 peruskoulun päättäneistä 53 prosenttia jatkoi koulutustaan lukiossa ja 41 prosenttia ammatillisessa koulutuksessa (Tilastokeskus, 2018).

Keskilapsuuden ja nuoruusiän mittauskertojen välillä tutkittavista jäi pois 17 prosenttia. Tässä tutkimuksessa suoritettiin pitkäaikaisten tutkimusten vuoksi katoanalyysi, jolla tarkasteltiin, erosivatko nuoruusiän kyselyyn vastanneet perheet taustamuuttujiltaan niistä, jotka olivat vastanneet keskilapsuuden mittauskerralla mutta jättivät vastaamatta nuoruusiän mittauskerralla. Nuoruusiän mittauskerralla tytöt vastasivat poikia useammin ($\chi^2(1) = 20.584$, $p < .001$). Myös vanhempien koulutustason ja nuoruusiän mittauskerralla vastaamatta jättämisen välillä oli merkitsevä riippuvuus

(äidit $\chi^2(3) = 11.636$, $p < .01$; isät $\chi^2(3) = 11.676$, $p < .01$). Erityisesti korkeakoulutettujen vanhempien lapset vastasivat muita useammin. Äitien ja isien iät eivät eronneet nuoruusiän kyselyyn vastanneiden ja vastaamattomien välillä (äidit $t(468) = -1.281$, $p > .05$; isät $t(215) = -.397$, $p > .05$). Tutkittavien muuttujien osalta eroja ryhmien välillä oli vain kognitiivisen kehityksen osalta havaitsemisessa ($t(515) = 2.739$, $p < .01$) ja kielellisessä kehityksessä ($t(357) = 2.175$, $p < .05$). Ne, joilla oli enemmän pulmia kognitiivisessa kehityksessä, jättivät todennäköisemmin vastaamatta nuoruusiän tutkimuskerralla.

Tutkimusmenetelmät, mittarit ja muuttujat

Tässä tutkimuksessa selittävät muuttujat eli lapsen kognitiiviset kyvyt, sosiaaliset taidot sekä perhesuhteiden autonomia ja yhteenkuuluvuus perustuvat äidin lapsestaan antamiin tietoihin. Äitien antama informaatio valittiin ainoaksi tiedonlähteeksi siksi, että isien vastaajaprosentti jäi alhaiseksi. Nuori itse vastasi kysymyksiin koskien selitettävää muuttujaa eli omaa autonomiaansa nuoruusiässä.

Taustatiedot. Ensimmäisellä tutkimuskerralla (T1) kerättiin taustatietoja lapsen vanhemmista. Niitä olivat vanhempien iät, heidän koulutustasonsa asteikolla yhdestä neljään (1 = ei ammattikoulutusta, 2 = ammattikoulutus, 3 = opisto ja 4 = korkeakoulutus) ja sosioekonominen ryhmänsä asteikolla yhdestä viiteen (1 = korkeakoulutus, 2 = opistotasoinen koulutus, 3 = ammattikoulutus, 4 = ei ammattikoulutusta ja 5 = palkaton ammattitaidoton, opiskelija ym.) sekä sen hetkisen parisuhteen kesto kuukausina ja aikaisempien liittojen lukumäärä. Äidit vastasivat itseään koskeviin taustatietokysymyksiin ja isät itseään koskeviin.

Kognitiiviset kyvyt. Lapsen kognitiivisia kykyjä mitattiin äidin arviona keskilapsuuden tutkimuskerralla (T4). Mittarina toimi Viidestä viiteentoista -kysely (FTF), josta käytettiin 52 väittämää (Kadesjö ym., 2004). Käytetyt väittämät kuuluivat toiminnanohjauksen, havaitsemisen, muistin ja kielen luokkiin. Toiminnanohjauksen luokasta käytettiin tarkkaavuuden ja suunnittelun alaluokkia, havaitsemisen luokasta ajallisten käsitteiden, kehollisen havaitsemisen sekä visuaalisen havaitsemisen alaluokkia ja kielen luokasta ilmaisun ja kommunikaation alaluokkia. Muistia koskevia kaikkia 11 väittämää käytettiin, eikä niitä ollut jaoteltu alaluokkiin. Äiti arvioi kunkin väitteen paikkansapitävyyttä oman lapsensa kohdalla asteikolla nolasta kahteen (0 = ei sovi ollenkaan, 1 = sopii joskus tai jossakin määrin ja 2 = sopii hyvin). Tässä tutkimuksessa vastausvaihtoehdot oli koodattu muotoon 1 = ei sovi ollenkaan, 2 = sopii joskus tai jossakin määrin ja 3 = sopii hyvin. Vastauksista muodostettiin kullekin luokalle omat summamuuttujansa, jotka saavat kullakin vastaajalla arvon väliltä 12–36 pistettä toiminnanohjauksessa, 13–39 havaitsemisessa, 11–

33 muistissa ja 16–48 kielessä. Koska väittämät on muotoiltu niin, että ne kuvaavat pulmia, korkeampi pistemäärä tarkoittaa heikompa kognitiivista kehitystä. FTF on laajasti käytetty mittari, joka on todettu validiteetiltaan ja reliabiliteetiltaan hyväksi (Kadesjö ym., 2004; Trillingsgaard ym., 2004). Tässä tutkimuksessa mittarin reliabiliteettia kuvaava Cronbachin alfa -kerroin oli 0.88, mikä osoitti mittarin yhtenäiseksi kognitiivisten kykyjen kuvaajaksi. Mittaria pidetään luotettavana, mikäli $\alpha > 0.60$.

Sosiaaliset taidot. Lapsen sosiaalisia taitoja arvioitiin kahdella eri mittarilla, jotka mittaavat äidin arvioimana lapsen sosiaalisten taitojen eri ulottuvuuksia. The Child Behavior Scale (CBS) -mittarista käytettiin alaskaalaa ”vertaisten hyväksyntä” (alkuperäinen *excluded by peers*; Ladd & Profilet, 1996). Se sisältää seitsemän väittämää, ja sen tarkoituksena on mitata lapsen taipumusta tulla vertaisten taholta eristetyksi, vältellyksi tai sivuutetuksi. Mittari kokonaisuudessaan sekä sen yksittäiset alaskaalat on todettu validiteetiltaan ja reliabiliteetiltaan hyväiksi kuvaajiksi vertaisten kanssa tapahtuvan käyttäytymisen arvioinnissa. The Social Skills Rating System (SSRS) -mittarista käytettiin alaskaalaa vakuuttavuus, jonka tarkoituksena on mitata lapsen aloitteellista käytöstä (Gresham & Elliot, 1990). Se sisältää 10 väittämää, joissa tiedustellaan esimerkiksi, esittäytyykö lapsi oma-aloitteisesti tai kysyykö hän tietoja muilta ihmisiltä. SSRS on paljon käytetty arviointimenetelmä, jonka validiteettia ja reliabiliteettia on tutkittu laajalti, ja ne ovat hyväksi todetut (DiPerna & Volpe, 2005; Flanagan, Alfonso, Primavera, Povall, & Higgins, 1996). Äiti arvioi sekä CBS:n että SSRS:n väittämien todenmukaisuutta oman lapsensa kohdalla asteikolla yhdestä neljään (1 = ei ikinä, 4 = hyvin usein). CBS:n väittämistä osa oli muotoiltu negatiivisesti, kuten: ”Muut jättävät lapsen syrjään.” Tällaiset väittämät koodattiin uudelleen muotoon ”1= hyvin usein” ja ”4 = ei ikinä”. CBS:stä ($\alpha = 0.78$) ja SSRS:stä ($\alpha = 0.79$) laskettiin omat summamuuttujansa, jotka saivat arvoja väliltä 7–28 ja 10–40. Suuremmat arvot tarkoittavat parempia sosiaalisia taitoja.

Perhesuhteiden autonomia ja yhteenkuuluvuus. Perhesuhteiden autonomian ja yhteenkuuluvuuden määrittäminen tapahtui Subjective Family Picture Test (SFPT) -mittarilla (Mattejat & Scholz, 1994). Tässä tutkimuksessa tarkastelun kohteeksi otettiin äidin ja lapsen välisen suhteen autonomia ja yhteenkuuluvuus. Alun perin kukin vanhempi vastasi kahdeksaan kysymykseen koskien omaa sekä kumppaninsa suhdetta heidän lapseensa, ja vastaus annettiin seitsemänportaisella asteikolla -3:sta 3:een. Kysymykset oli aseteltu niin, että neljä niistä kartoitti autonomian määrää ja neljä yhteenkuuluvuuden määrää, ja toisessa ääripäässä oli aina suuri autonomian tai yhteenkuuluvuuden määrä ja toisessa pieni autonomian tai yhteenkuuluvuuden määrä. Osassa kysymyksistä suurempi arvo tarkoitti pienempää autonomiaa tai yhteenkuuluvuutta, ja tällaiset väittämät koodattiin uudelleen toisin päin. Lisäksi kaikki muuttujat koodattiin uudelleen saamaan arvoja yhdestä seitsemään, ja sen jälkeen sekä autonomialle että yhteenkuuluvuudelle luotiin omat summamuuttujansa, jotka kuvaavat autonomian ja yhteenkuuluvuuden määrää vanhempi–lapsi-

suhteessa. Summamuuttujat saivat siis arvoja neljästä 28 pisteeseen. Korrelaatiot itse tehtyjen arvioiden ja kumppanin tekemien arvioiden välillä olivat vaatimattomia mutta tilastollisesti merkitseviä tai melkein merkitseviä (äidin ja lapsen välisen suhteen autonomia $r = .15$, $p < 0.05$ ja yhteenkuuluvuus $r = .20$, $p < 0.01$; isän ja lapsen välisen suhteen autonomia $r = .25$, $p < 0.01$ ja yhteenkuuluvuus $r = .30$, $p < 0.01$). Äidin ja lapsen välisen suhteen autonomiaa kuvaavan summamuuttujan Cronbachin alfa -kerroin oli 0.55 ja yhteenkuuluvuutta kuvaavan summamuuttujan 0.71.

Nuoruusiän autonomia. Nuoruusiän autonomiaa mitattiin Adolescent Autonomy Questionnaire -mittarilla (AAQ), joka oli tässä tutkimuksessa mukautettu 18-kohtaiseksi kyselyksi (Noom ym., 2001). Väittämistä kuusi on tarkoitettu mittaamaan toiminnallista autonomiaa, kuusi asenteellista autonomiaa ja kuusi emotionaalista autonomiaa. Nuori arvioi kunkin väitteen paikkansa pitävyyttä omalla kohdallaan asteikolla yhdestä viiteen (1 = ei lainkaan minua kuvaava, 2 = hieman minua kuvaava, 3 = toisinaan minua kuvaava, 4 = melko hyvin minua kuvaava ja 5 = erittäin hyvin minua kuvaava). Osa väittämistä oli muotoiltu negatiivisesti, kuten: ”Minun on vaikea saada, mitä haluan.” Kaikki tällaiset väittämät koodattiin uudelleen muotoon, jossa ”1 = erittäin hyvin minua kuvaava” ja ”5 = ei lainkaan minua kuvaava”. Kaikista väittämistä muodostettiin summamuuttujat niin, että kukin autonomian osa-alue oli yksi summamuuttuja (toiminnallinen $\alpha = 0.71$, asenteellinen $\alpha = 0.84$ ja emotionaalinen $\alpha = 0.62$) ja lisäksi muodostettiin kaikki osa-alueet käsittävä summamuuttuja ($\alpha = 0.86$). Pistemäärät vaihtelivat siis osa-alueiden summamuuttujissa kuudesta 30 pisteeseen ja kaikki osa-alueet käsittävässä summamuuttujassa 18:sta 90 pisteeseen.

Tilastolliset analyysit

Aineiston analysointi suoritettiin IBM SPSS Statistics 26.0 -ohjelmalla. Tilastollisiin analyysiin käytettiin lineaarista hierearkkista regressiota. Ennen varsinaisten analyysien toteuttamista tehtiin korrelaatiomatriisista korrelaatiotarkastelut tutkimusmuuttujille sekä kovariaattitarkastelut edellisessä luvussa esitellyille vaiheessa T1 kerätyille taustatietomuuttujille. Myös aineiston normaalisuutta selitettävän muuttujan osalta tarkasteltiin. Kolmogorov-Smirnov -testin mukaan aineisto ei ollut normaalisti jakautunut toiminnallisen autonomian, asenteellisen autonomian, emotionaalisen autonomian tai kokonaisautonomian suhteen. Histogrammista tarkastellen kuitenkin aineisto vaikutti likimain normaalisti jakautuneelta. Vaihtelua selitettävien muuttujien osalta oli havaittavissa aineistossa, ja myös aineiston suuri koko puolsi parametristen analyysimenetelmien mielekkyyttä.

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen osalta tehtiin neljä regressioanalyysiä, joissa selittävinä muuttujina olivat keskilapsuuden kognitiivisten kykyjen neljä osa-alue: toiminnanohjaus, havaitseminen, muisti ja kieli. Selitettävänä muuttujana oli ensimmäisessä analyysissä nuoruusiän toiminnallinen autonomia, toisessa asenteellinen autonomia, kolmannessa emotionaalinen autonomia ja neljännessä kokonaisautonomia. Toista tutkimuskysymystä varten tehtiin niin ikään neljä regressioanalyysiä, joissa selittävinä muuttujina olivat keskilapsuuden sosiaalisten taitojen osa-alueet vertaisten hyväksyntä ja vakuuttavuus. Selitettävät muuttujat olivat ensimmäisessä analyysissä nuoruusiän toiminnallinen autonomia, toisessa asenteellinen autonomia, kolmannessa emotionaalinen autonomia ja neljännessä kokonaisautonomia. Kolmannen tutkimuskysymyksen osalta tehtiin jälleen neljä regressioanalyysiä. Selittävinä muuttujina olivat perhesuhteiden autonomia ja yhteenkuuluvuus, ja selitettävänä muuttujana ensimmäisessä analyysissä nuoruusiän toiminnallinen autonomia, toisessa asenteellinen autonomia, kolmannessa emotionaalinen autonomia ja neljännessä kokonaisautonomia.

Kaikkien regressioanalyysien ensimmäisillä askeleilla kontrolloitiin ne taustamuuttujat, jotka olivat melkein merkitsevässä tai merkitsevässä yhteydessä selitettävään muuttujaan. Taustamuuttujat syötettiin keskenään eri askeleilla, sillä ne korreloivat merkitsevästi keskenään. Myös selittävien muuttujien havaittiin korreloivan paikoin melko suurestikin keskenään, minkä vuoksi selittävät muuttujat lisättiin kaikkiin regressiomalleihin useammalla askelella. Analyyseja varten kaikki jatkuvat tausta- ja tutkimusmuuttujat standardoitiin, jotta regressiokertoimet olisivat niin ikään standardoituja.

TULOKSET

Kuvailevat tulokset

Taulukossa 1 esitetään keskilapsuuden kognitiivisten kykyjen ja sosiaalisten taitojen eri osa-alueiden sekä perhesuhteiden autonomian ja yhteenkuuluvuuden summamuuttujien vastaajamäärät, keskiarvot, keskihajonnat ja pistemäärien vaihteluvälit. Lisäksi esitellään samat tiedot nuoruusiän toiminnallisen, asenteellisen ja emotionaalisen autonomian summamuuttujista sekä kokonaisautonomian summamuuttujasta. Kognitiivisen kehityksen pulmia äitien arvioimana keskilapsuudessa oli keskimäärin toiminnanohjauksessa 17,79, keskihajonta 4,58, havaitsemisessa 16,36, keskihajonta 2,77, muistissa 14,23, keskihajonta 2,98 ja kielellisessä kehityksessä 18,53,

keskihajonta 3,73. Sosiaalisten taitojen osalta lapset saivat äitien arvioimana vertaisten hyväksynnäksi keskimäärin 24,99 pistettä, keskihajonta 2,55 ja vakuuttavuudessa 31,24 pistettä, keskihajonta 4,19. Äiti-lapsi-suhteessa oli enemmän yhteenkuuluvuutta ($ka = 26,63$, $kh = 1,83$) kuin autonomiaa ($ka = 24,76$, $kh = 2,73$). Nuoruusiässä emotionaalisen autonomian määrä ($ka = 21,99$, $kh = 3,42$) oli suurempi kuin autonomian muiden osa-alueiden.

TAULUKKO 1. Tutkimusmuuttujien keskeiset tunnusluvut

	<i>n</i>	<i>ka.</i>	<i>kh.</i>	<i>vaihteluväli</i>
Keskilapsuus	532			
Toiminnanohjaus	523	17,79	4,58	12–34
Havaitseminen	520	16,36	2,77	13–30
Muisti	506	14,23	2,98	11–31
Kieli	516	18,53	3,73	16–45
Vertaisten hyväksyntä	511	24,99	2,55	17–28
Vakuuttavuus	512	31,24	4,19	17–40
Perhesuhteiden autonomia	500	24,76	2,73	11–28
Perhesuhteiden yhteenkuuluvuus	513	26,63	1,83	16–28
Nuoruus	439			
Kokonaisautonomia	408	62,84	10,45	30–86
Toiminnallinen autonomia	434	20,51	4,14	9–30
Asenteellinen autonomia	423	20,16	5,11	6–30
Emotionaalinen autonomia	424	21,99	3,42	7–30

Taulukossa 2 esitetään tutkimusmuuttujien korrelaatiokertoimet. Korrelaatioita tarkasteltiin lisäksi taustamuuttujien suhteen. Taulukossa 2 on kuvattuna taustamuuttujista ne, jotka olivat tilastollisesti merkitsevässä tai melkein merkitsevässä yhteydessä selitettäviin muuttujiin. Tällä tavoin tutkimuksen oleellisiksi taustamuuttujiksi valikoituivat isän parisuhteen kesto ja sosioekonominen asema sekä äidin aikaisempien liittojen lukumäärä.

Keskilapsuuden kognitiivisten kykyjen eri osa-alueet korreloivat kaikki positiivisesti ja merkitsevästi keskenään: Toiminnanohjaus oli vahvassa yhteydessä muistiin ($r = .61$), havaitsemiseen ($r = .51$) ja kieleen ($r = .43$). Havaitsemisen ja muistin välillä oli melko suuri korrelaatio ($r = .57$), kuten myös havaitsemisen ja kielen välillä ($r = .46$). Muistin ja kielen välinen yhteys oli niin ikään melko vahva ($r = .58$). Myös keskilapsuuden sosiaalisten taitojen osa-alueet

vertaisten hyväksyntä ja vakuuttavuus korreloivat positiivisesti ja merkitsevästi keskenään ($r = .52$). Keskilapsuuden perhesuhteiden autonomian ja yhteenkuuluvuuden ulottuvuuksien välillä oli merkitsevä positiivinen korrelaatio ($r = .37$). Vahvasti ja merkitsevästi keskenään korreloivat nuoren asenteellinen autonomia ja kokonaisautonomia ($r = .90$). Kokonaisautonomian kanssa positiivisesti ja merkitsevästi korreloivat myös muut autonomian osa-alueet toiminnallinen ($r = .85$) ja emotionaalinen autonomia ($r = .67$).

Tutkimuskysymysten selittävien ja selitettävien muuttujien väliltä löytyi kaksi melkein merkitsevää korrelaatiota, jotka molemmat koskivat keskilapsuuden sosiaalisten taitojen yhteyttä nuoruusiän autonomiaan. Vertaisten hyväksynnän ja emotionaalisen autonomian välillä oli negatiivinen korrelaatio ($r = -.14$), kun taas vakuuttavuuden ja toiminnallisen autonomian välillä oli positiivinen korrelaatio ($r = .11$). Vaikka korrelaatiot selittävien ja selitettävien muuttujien välillä jäivät vaatimattomiksi ja eivät osittain tulleet tilastollisesti merkitseviksi, regressioanalyysit päätettiin suorittaa. Yksittäisten korrelaatioiden perusteella ei voida tehdä vielä päätelmiä siitä, sopiiko selittäjä malliin (Holopainen & Pulkkinen, 2014).

Taustamuuttujien ja selitettävien muuttujien välisistä korrelaatioista melkein merkitseviksi tulivat isän parisuhteen keston ja nuoren emotionaalisen autonomian yhteys ($r = .11$), isän sosioekonomisen aseman ja nuoren toiminnallisen autonomian yhteys ($r = -.11$) sekä äidin aikaisempien liittojen lukumäärän ja nuoren emotionaalisen autonomian yhteys ($r = -.11$). Koska isän sosioekonominen asema on järjestysasteikollinen muuttuja, sitä ei voi sellaisenaan ottaa mukaan regressioanalyysiin. Myöskään kaksiluokkaiseksi dummy-muuttujaksi muuntaminen ei ollut tämän muuttujan kohdalla luontevaa, ja koska sen korrelaatio selitettävään muuttujaan oli vaatimaton, kyseinen muuttuja päätettiin jättää lopullisten analyysien ulkopuolelle. Näin ollen oleellisiksi taustamuuttujiksi jäivät isän parisuhteen keston ja äidin aiempien liittojen lukumäärä niissä analyyseissa, joissa selitettävänä muuttujana oli emotionaalinen autonomia. Isän parisuhteen kesto ja äidin aiempien liittojen lukumäärä korreloivat negatiivisesti, merkitsevästi ja melko suuresti keskenään ($r = -.40$), minkä vuoksi myös taustamuuttujat lisättiin regressiomalleihin erillisillä askeleilla.

TAULUKKO 2. Tutkimusmuuttujien ja taustamuuttujien Pearsonin korrelaatiokertoimet ($n = 408-766$)

<i>Muuttujat</i>	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.1
1. Toiminnanohjaus	1													
2. Havaitseminen	.51**	1												
3. Muisti	.61**	.57**	1											
4. Kieli	.43**	.46**	.58**	1										
5. Vertaisten hyväksyntä	-.38**	-.24**	-.27**	-.19**	1									
6. Vakuuttavuus	-.24**	-.23**	-.19**	-.18**	.52**	1								
7. Perhesuhteiden autonomia	-.31**	-.12**	-.08	.14**	.18**	.20**	1							
8. Perhesuhteiden yhteenkuuluvuus	-.16**	-.07	-.11*	-.06	.13**	.12**	.37**	1						
9. Kokonaisautonomia	.04	.06	.01	-.04	.01	.07	-.04	-.05	1					
10. Toiminnallinen autonomia	-.01	.02	.01	-.04	.08	.11*	-.03	-.04	.85**	1				
11. Asenteellinen autonomia	.04	.06	.01	-.02	.03	.05	-.04	-.07	.90**	.69**	1			
12. Emotionaalinen autonomia	.07	.04	-.01	-.03	-.14*	.01	-.04	-.00	.67**	.36**	.40**	1		
13. Isän parisuhteen kesto	-.08	-.00	-.09	-.01	.01	.05	.08	.18**	.01	-.02	-.06	.11*	1	
14. Isän sosioekonominen asema ₁	.15**	.11*	.14**	.10*	-.08	.00	.06	.00	-.07	-.11*	-.05	-.03	-.14**	1
15. Äidin aiempien liittojen lukumäärä	.02	.01	.03	.09*	.04	.08	.05	.03	-.06	-.02	-.02	-.11*	-.40**	.12**

Huom. Analyysit tehtiin standardoiduilla muuttujilla.

** $p < .01$, * $p < .05$

₁ Poikkeuksellisesti Spearmanin korrelaatiokerroin, sillä muuttuja järjestysasteikollinen

Keskilapsuuden kognitiivisten kykyjen vaikutus nuoruusiän autonomiaan

Ensimmäisenä tutkimuskysymyksenä oli selvittää, ennustavatko keskilapsuuden kognitiiviset kyvyt nuoruusiän toiminnallisen autonomian, asenteellisen autonomian, emotionaalisen autonomian tai kokonaisautonomian tasoa. Vastoin hypoteesia keskilapsuuden kognitiiviset kyvyt eivät ennustaneet millään tavoin toiminnallista autonomiaa ($F(4, 299) = .357, p = .839$), asenteellista autonomiaa ($F(4, 292) = 1.123, p = .346$), emotionaalista autonomiaa ($F(6, 235) = 1.258, p = .278$) tai kokonaisautonomiaa ($F(4, 280) = 1.066, p = .374$).

Keskilapsuuden sosiaalisten taitojen vaikutus nuoruusiän autonomiaan

Toisena tutkimuskysymyksenä oli selvittää, ennustavatko keskilapsuuden sosiaaliset taidot nuoruusiän toiminnallisen autonomian, asenteellisen autonomian, emotionaalisen autonomian tai kokonaisautonomian tasoa. Keskilapsuuden sosiaalisten taitojen muuttujat sekä isän parisuhteen keston ja äidin aiempien liittojen lukumäärän sisältävä malli oli tilastollisesti melkein merkitsevä selittäessä emotionaalista autonomiaa ($F(4, 245) = 3.080, p = .017$), ja kyseinen malli esitetään Taulukossa 3. Malli selitti 4,8 % nuoren emotionaalisesta autonomiasta. Kuitenkaan vakuuttavuuden lisääminen mallin viimeiselle askeleelle ei lisännyt mallin selitysvoimaa tilastollisesti merkitsevästi ($\Delta R^2 = .012, p > .05$). Vastoin asetettua hypoteesia keskilapsuuden vertaisten hyväksyntä ennusti nuoruusiän heikompaa emotionaalista autonomiaa ($\beta = -.212, p < .01$). Keskilapsuuden sosiaaliset taidot eivät vastoin odotuksia ennustaneet millään tavoin toiminnallista autonomiaa ($F(2,309) = 1.830, p = .162$), asenteellista autonomiaa ($F(2, 302) = .290, p = .748$) tai kokonaisautonomiaa ($F(2, 290) = .777, p = .461$).

TAULUKKO 3. Keskilapsuuden sosiaalisten taitojen yhteys nuoruusiän emotionaaliseen autonomiaan

Muuttujat	β	ΔR_2	R_2
Askel 1: Taustamuuttuja isän parisuhteen kesto	.072	.012	.012
Askel 2: Taustamuuttuja äidin aiempien liittojen lukumäärä	-.076	.003	.015
Askel 3: Vertaisten hyväksyntä	-.212**	.021*	.036*
Askel 4: Vakuuttavuus	.129	.012	.048*

Huom. β = standardoitu regressiokerroin mallin viimeiseltä askeleelta (kun kaikki mallin muuttujat ovat mukana), ΔR_2 = selitysasteen (R_2) muutos, kun askeleen kaikki muuttujat ovat mukana

** $p < .01$, * $p < .05$

Keskilapsuuden perhesuhteiden autonomian ja yhteenkuuluvuuden vaikutus nuoruusiän autonomiaan

Kolmantena tutkimuskysymyksenä oli selvittää, ennustavatko keskilapsuuden perhesuhteiden autonomia ja yhteenkuuluvuus nuoruusiän toiminnallisen autonomian, asenteellisen autonomian, emotionaalisen autonomian tai kokonaisautonomian tasoa. Vastoin hypoteesia keskilapsuuden perhesuhteiden autonomia ja yhteenkuuluvuus eivät ennustaneet millään tavoin toiminnallista autonomiaa ($F(2, 310) = .314, p = .731$), asenteellista autonomiaa ($F(2, 305) = .749, p = .474$), emotionaalista autonomiaa ($F(4, 246) = 1.101, p = .357$) tai kokonaisautonomiaa ($F(2, 293) = .482, p = .618$).

POHDINTA

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää keskilapsuuden kognitiivisten kykyjen ja sosiaalisten suhteiden vaikutusta nuoruusiän autonomiaan. Sosiaalisia suhteita tarkasteltiin sekä sosiaalisten taitojen että perhesuhteiden autonomian ja yhteenkuuluvuuden osalta. Aiemman kirjallisuuden perusteella oletettiin, että keskilapsuuden paremmat kognitiiviset kyvyt ja sosiaaliset taidot sekä korkeampi perhesuhteiden autonomia ja yhteenkuuluvuus ennustaisivat korkeampaa nuoruusiän autonomiaa. Hypoteesit eivät kuitenkaan saaneet tuloksista vahvistusta. Mikään tutkituista kognitiivisten kykyjen tai sosiaalisten suhteiden ilmiöistä ei ennustanut nuoruusiän toiminnallista

autonomiaa, asenteellista autonomiaa tai kokonaisautonomiaa. Nuoruusiän emotionaalista autonomiaa ennusti toinen tutkituista keskilapsuuden sosiaalisten taitojen ulottuvuuksista, vertaisten hyväksyntä. Hypoteesien vastaisesti toinen keskilapsuuden sosiaalisten taitojen ulottuvuus vakuuttavuus, kognitiiviset kyvyt tai perhesuhteiden autonomia ja yhteenkuuluvuus eivät ennustaneet nuoruusiän emotionaalista autonomiaa. Yhteys keskilapsuuden vertaisten hyväksynnän ja nuoruusiän emotionaalisen autonomian välillä oli yllättävää kyllä negatiivinen. Tämä tarkoittaa sitä, että keskilapsuuden vertaisten hyväksynnän lisääntyessä nuoruusiän emotionaalinen autonomia heikkeni. Tulos oli odotusten vastainen, ja tarvitaan runsaasti lisää tutkimusta, jotta se voitaisiin yleistää kuvaamaan keskilapsuuden sosiaalisten taitojen ja nuoruusiän autonomian yhteyttä.

Keskilapsuuden kognitiivisten kykyjen ja sosiaalisten suhteiden yhteys nuoruusiän autonomiaan

Tämän tutkimuksen hypoteesit perustuivat yhtenäiseen käsitykseen siitä, että keskilapsuuden kehitykseen ja perhesuhteisiin liittyvät tekijät voivat ennustaa suotuisammille kehityspoluille päätymistä (esim. Chango ym., 2012; Cole ym., 2005). Itseohjautuvuusteorialla kyettiin perustelemaan juuri kyvykkyyteen ja yhteisöllisyyteen liittyvien kehityksen tekijöiden mukaan ottamista, sillä itseohjautuvuusteorian mukaisten perustarpeiden täyttymisen ajatellaan mahdollistavan sisäisesti ohjautuvan, autonomisen toiminnan (Deci & Ryan, 2000; Ryan & Deci, 2008). Keskilapsuuden ja nuoruuden välille ei tässä tutkimuksessa kuitenkaan kyetty juurikaan vetämään yhteyksiä, sillä luodut mallit pääosin eivät onnistuneet selittämään autonomian vaihtelua nuoruusiässä. Mallien heikkoutta voi selittää se, että pitkittäistutkimusta nuorten autonomiaa selittävästä tekijöistä ei ollut saatavilla, joten ennusteita tehtiin mahdollisimman samankaltaisten tutkimusten perusteella. Sitä, miksi pitkittäisvaikutuksia ei saatu esille, voi osaltaan selittää myös se seikka, että keskilapsuuden kognitiiviset kyvyt ja sosiaaliset suhteet olivat äidin arvioita lapsestaan. Nuoruusiässä nuoret arvioivat itse autonomiaansa. Tämä asetelma, jossa kokonaan eri henkilöt ovat vastanneet samaa tutkittavaa koskeviin kysymyksiin, saattaa vaikeuttaa pitkittäisyhteyksien esiintulemistä ja aiheuttaa validiteetin ongelmia.

Tulokset osoittivat odotusten vastaisesti, että keskilapsuuden alhainen vertaisten hyväksyntä ennusti korkeaa nuoruusiän emotionaalista autonomiaa. Havainto on samansuuntainen kuin intialaistutkimuksessa, jossa huomattiin, että vertaiset osoittivat vähäisempää luottamusta ja hyväksyntää vahvasti autonomiaa nuoria kohtaan (Valentina & Gulati, 2017). Kyseisen tutkimuksen mukaan suuri luottamus muilta ei tue mukautumista nuoruuteen, vaan emotionaalisen autonomian

kasvun kannalta hyödyllisempää olisi kaksisuuntainen avunanto ja spontaanisuus. Emotionaalinen autonomia näkyy ulospäin monesti itsevarmuutena (Noom ym., 2001); ehkä tässä tutkimuksessa korkeammasta emotionaalisesta autonomiasta oli viitteitä jo keskilapsuudessa, jossa autonomisemmat yksilöt eivät tulleet vertaisympäristössä hyväksytyiksi. Tätä selitystä tukee se, että keskilapsuuden sosiaalisten taitojen toinen tutkittu osa-alue, vakuuttavuus, ei ollut yksinään minkäänlaisessa yhteydessä nuoruusiän emotionaaliseen autonomiaan. On tosin myös mahdollista, että tutkimukseen osallistuneet nuoret olivat jo jokseenkin irrottautuneet vanhemmistaan mutta eivät vielä saavuttaneet todellista emotionaalista autonomiaa (Zimmer-Gembeck & Collins, 2006). Mikäli nuoret käyttäytyisivät suhteellisen autonomisesti mutta olisivat yhä vahvasti vertaisten vaikutuspiirissä, saattaisi se aiheuttaa ongelmia autonomian mitattavaan muotoon muuttamisessa ja sitä kautta ristiriitaisia tuloksia.

Erityisen kiintoisaa oli, että keskilapsuuden perhesuhteiden autonomia ja yhteenkuuluvuus eivät olleet minkäänlaisessa yhteydessä nuoruusiän autonomiaan. Tulokset ovat ristiriidassa aiempien tutkimustulosten kanssa, sillä niiden mukaan keskilapsuuden perhesuhteiden autonomia ja yhteenkuuluvuus ennustavat suotuisaa psykososiaalista kehitystä nuoruudessa (Chango ym., 2012). Toisaalta keskilapsuuden perhesuhteiden autonomia ja yhteenkuuluvuus olivat äidin arvioita interpersoonallisten suhteiden laadusta, josta muut perheenjäsenet saattoivat kokea toisin. Tämän tutkimuksen voidaan myös ajatella vahvistavan ajatusta siitä, että yksilön autonominen toiminta ja autonomia interpersoonallisissa suhteissa ovat erillisiä ilmiöitä, vaikka yksilön autonomiaa ilmaistaan usein juuri interpersoonallisissa suhteissa (Kuczynski ym., 2018).

Tutkimuksen vahvuudet ja rajoitukset

Tutkimusaineisto oli laaja pitkäikäisaineisto, mikä mahdollisti aineistossa tapahtuvien muutosten seuraamisen. Toisaalta pitkäikäistutkimuksen yhteydessä tapahtuu aina katoa, ja tämän tutkimuksen kato keskilapsuuden ja nuoruuden mittauskertojen välissä oli melko suuri, 17 prosenttia. Aineiston alkuperäinen suuri koko kuitenkin varmisti, että myös nuoruusiän lopullista otoskoko (n = 439) voidaan pitää tutkimuksen vahvuutena. Tutkimuksen osanottajaperheiden vanhemmat olivat keskimääräisiä suomalaisvanhempia iäkkäämpiä ja valtaväestöä korkeakoulutettumpia. Nuorista huomattavan suuri osa opiskeli toisen asteen koulutusta lukiossa. On tärkeää myös huomata, että nuoruusiän seurantakerralle osallistuneet erosivat tietyiltä osin niistä, jotka vastasivat keskilapsuuden tutkimuskerralla mutta jättivät vastaamatta nuoruusiässä. Tytöt, korkeakoulutettujen vanhempien lapset ja ne, joilla oli vähemmän pulmia kognitiivisessa kehityksessä, vastasivat nuoruusiän

tutkimuskerralla muita todennäköisemmin. Näin ollen lopullista otosta voidaan pitää etenkin koulutustason osalta erittäin vinoutuneena.

Pitkittäistutkimuksissa olisi tärkeää kontrolloida tutkittavan ilmiön perustaso ensimmäisellä mittauskerralla. Tässä tutkimuksessa autonomiaa ei kuitenkaan ollut mitattu keskilapsuudessa, joten perustason kontrollointi analyysissä ei onnistunut. Keskilapsuuden mittauskerralla käytetyssä SFPT:ssä reliabiliteetti perhesuhteiden autonomian mittaukselle jäi alhaiseksi. Erityisesti mittarin yhtenäisyyttä rikkoi ensimmäinen kysymys, jota ilman mittarin Cronbachin alfa -kerroin olisi ollut 0.75. Kysymyksessä pyydettiin vanhempaa arvioimaan itsenäisyyttään suhteessa lapseensa, ja voikin olla, että itsenäisyyttä on ollut vaikeampi arvioida kuin selkeämmin määriteltäviä ilmiöitä, kuten päättäväisyyttä. Kokonaisuudessaan keskilapsuuden kognitiivisista kyvyistä ja sosiaalisista suhteista olisi saatu parempi kuva, mikäli olisi ollut mahdollisuus yhdistää molempien vanhempien arviot.

Tämän tutkimuksen suurena vahvuutena voidaan pitää tutkittavien ilmiöiden moniulotteisuuden huomioimista ja mittaamista laajasti käytetyin menetelmin. Keskilapsuuden kehitystä ja nuoruusiän autonomiaa tarkasteltiin osa-alueittain, mikä mahdollisti yksityiskohtaisempaa tietoa ilmiöiden eri vivahteista. Ilmiöiden eri osa-alueet olivat myös odotusten mukaisesti yhteydessä toisiinsa, mikä antaa viitteitä siitä, että ne tosiaan kuvasivat yhtä osaa laajemmasta ilmiöstä. Etenkin kognitiivisen kehityksen ja sosiaalisten taitojen mittareiden validiteettia ja reliabiliteettia on tutkittu paljon, ja ne ovat hyviksi todetut (Diperna & Volpe, 2005; Flanagan ym., 1996; Kadesjö ym., 2004; Trillingsgaard ym., 2004). Vielä tarkempaan mittaukseen tutkittavien ilmiöiden osalta olisi päästy, mikäli mittareita olisi käytetty kokonaisuudessaan niiden yksittäisten alaluokkien sijasta.

Teoreettinen ja käytännön anti sekä jatkotutkimukset

Pitkittäistutkimusta nuorten autonomiaa ennustavista tekijöistä on olemassa hyvin vähän, joten tämä tutkimus toi kaivattua syventymistä aiheeseen. Viitteitä saatiin siitä, että ainakin keskilapsuuden sosiaalisilla taidoilla on olemassa yhteys nuoruusiän autonomiaan. Yhteyden suunta oli kuitenkin ristiriidassa aiemman kirjallisuuden perusteella tehtyjen oletuksien kanssa, mikä lisää tarvetta jatkotutkimuksille. Etenkin jatkossa tulisi etsiä sellaisia malleja, jotka onnistuisivat hyvin selittämään nuoruusiän autonomiaa. On otettava huomioon, että yhteydet eivät ehkä ole suoraviivaisia, vaan niiden löytämiseen saatetaan tarvita monimutkaisempia ja innovatiivisempia näkökulmia. Kehityksellisten polkujen tunnistaminen keskilapsuudesta nuoruusiän autonomiaan mahdollistaisi

nuorten autonomian optimaalisen ja yksilöllisen tukemisen. Kouluympäristössä autonomian tukemisen merkitys on ymmärretty jo aiemmin (Ciani, Middleton, Summers, & Sheldon, 2010; Yu ym., 2016). Kuitenkin niin kouluympäristössä kuin myös nuorten kotiympäristössä olisi tarvetta ymmärrykselle autonomiasta laajana kehityksellisenä ilmiönä.

Jatkotutkimuksissa olennaista olisi keskilapsuuden mittauksien toteuttaminen objektiivisemmilla menetelmillä tai useamman henkilön arviointeja yhdistäen. Autonomiata tulisi edelleen tarkastella kehityksellisestä näkökulmasta, jotta parempien ennusteiden kehittäminen onnistuisi tulevaisuudessa. Uudelle tutkimustiedolle koskien nuorten autonomiaa olisi tilaa tutkimuskentällä, ja saatua tietoa voitaisiin hyödyntää esimerkiksi suunniteltaessa hyvinvointia tukevia interventioita. Autonominen toiminta näyttäisi olevan jo itsessään tavoittelemisen arvoista, ja lisäksi se voi olla avain henkilökohtaiseen kasvuun ja hyvinvointiin.

LÄHTEET

- Allen, J. P., Hauser, S. T., Bell, K. L., & O'Connor, T. G. (1994). Longitudinal assessment of autonomy and relatedness in adolescent-family interactions as predictors of adolescent ego development and self-esteem. *Child development*, *65*(1), 179–194. <https://doi.org/10.2307/1131374>
- Allen, J. P., McElhaney, K. B., Land, D. J., Kuperminc, G. P., Moore, C. W., O'Beirne-Kelly, H., & Kilmer, S. L. (2003). A secure base in adolescence: Markers of attachment security in the mother-adolescent relationship. *Child development*, *74*(1), 292–307. <https://doi.org/10.1111/1467-8624.t01-1-00536>
- Armsden, G. C. & Greenberg, M. T. (1987). The inventory of parent and peer attachment: individual differences and their relationship to psychological well-being in adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, *16*(5), 427–453. <https://doi.org/10.1007/bf02202939>
- Baltes, M. M. & Silverberg, S. B. (1994). The dynamics between dependency and autonomy: Illustrations across the life span. Teoksessa D. L. Featherman, R. M. Lerner & M. Perlmutter (toim.), *Life span development and behavior* (12. painos, s. 41–90). Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Bekker, M. H. J. (1993). The development of an autonomy scale based on recent insights into gender identity. *European Journal of Personality*, *7*(3), 177–194. <https://doi.org/10.1002/per.2410070304>
- Bekker, M. H. J., Croon, M. A., van Belkom, E. G. A., & Vermeë, J. B. G. (2008). Predicting individual differences in autonomy-connectedness: The role of body-awareness, alexithymia, and assertiveness. *Journal of Clinical Psychology*, *64*(6), 747–765. <https://doi.org/10.1002/jclp.20486>
- Blatt, S. J. (1990). Interpersonal relatedness and self-definition: Two personality configurations and their implications for psychopathology and psychotherapy. Teoksessa J. L. Singer (toim.), *Repression and dissociation: Implications for personality theory, psychopathology and health* (s. 299–335). Chicago: University of Chicago Press.
- Carlson, S. (2005). Developmentally Sensitive Measures of Executive Function in Preschool Children. *Developmental Neuropsychology*, *28*(2), 595–616. https://doi.org/10.1207/s15326942dn2802_3
- Chango, J., McElhaney, K., Allen, J., Schad, M., & Marston, E. (2012). Relational Stressors and Depressive Symptoms in Late Adolescence: Rejection Sensitivity as a Vulnerability.

Journal Of Abnormal Child Psychology, 40(3), 369–379. <https://doi.org/10.1007/s10802-011-9570-y>

- Ciani, K. D., Middleton, M. J., Summers, J. J., & Sheldon, K. M. (2010). Buffering against performance classroom goal structures: The importance of autonomy support and classroom community. *Contemporary educational psychology*, 35(1), 88–99. <https://doi.org/10.1016/j.cedpsych.2009.11.001>
- Cole, M., Cole, S. R., & Lightfoot, C. (2005). *The Development of Children*. New York: Worth Publishers.
- Coyne, J. C., Downey, G., & Boergers, J. (1992). Depression in families: A systems perspective. Teoksessa D. Cicchetti & S. L. Toth (toim.), *Developmental perspectives on depression: Rochester Symposium on Developmental Psychopathology* (4. painos, s. 211–249). Rochester, NY: University of Rochester Press.
- Deci, E. L. & Ryan, R. M. (2000). The "what" and "why" of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological inquiry*, 11(4), 227–268. http://doi.org/10.1207/s15327965pli1104_01
- DiPerna, J. C. & Volpe, R. J. (2005). Self-report on the social skills rating system: Analysis of reliability and validity for an elementary sample. *Psychology in the Schools*, 42(4), 345–354. <https://doi.org/10.1002/pits.20095>
- Feldman, S. S. & Rosenthal, D. A. (1991). Age expectations of behavioural autonomy in Hong Kong, Australian and American youth: The influence of family variables and adolescents' values. *International Journal of psychology*, 26(1), 1–23. <https://doi.org/10.1080/00207599108246846>
- Flanagan, D. P., Alfonso, V. C., Primavera, L. H., Povall, L., & Higgins, D. (1996). Convergent validity of the BASC and SSRS: Implications for social skills assessment. *Psychology in the Schools*, 33(1), 13–23. [https://doi.org/10.1002/\(sici\)1520-6807\(199601\)33:1<13::aid-pits2>3.0.co;2-x](https://doi.org/10.1002/(sici)1520-6807(199601)33:1<13::aid-pits2>3.0.co;2-x)
- Gresham, F. M. & Elliot, S. N. (1990). *Manual for the social skills rating system*. Circle Pines, MN: American Guidance Service.
- Holopainen, M. & Pulkkinen, P. (2014). *Tilastolliset menetelmät*. Helsinki: Sanoma Pro oy.
- Kadesjö, B., Janols, L. O., Korkman, M., Mickelsson, K., Strand, G., Trillingsgaard, A., & Gillberg, C. (2004). The FTF (Five to Fifteen): the development of a parent questionnaire for the assessment of ADHD and comorbid conditions. *European child & adolescent psychiatry*, 13(3). <https://doi.org/10.1007/s00787-004-3002-2>

- Keller, H., Borke, J., Lamm, B., Lohaus, A., & Dzeaye Yovsi, R. (2011). Developing patterns of parenting in two cultural communities. *International Journal of Behavioral Development*, 35(3), 233–239. <https://doi.org/10.1177/0165025410380652>
- Kuczynski, L., Pitman, R., & Twigger, K. (2018) Flirting with resistance: children's expressions of autonomy during middle childhood. *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-being*, 13(1). <https://doi.org/10.1080/17482631.2018.1564519>
- Ladd, G. W. & Profilet, S. M. (1996). The Child Behavior Scale: A teacher-report measure of young children's aggressive, withdrawn, and prosocial behaviors. *Developmental psychology*, 32(6), 1008–1024. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.32.6.1008>
- Lindblom, J. (2017). *Significance of early family environment on children's affect regulation: From family autonomy and intimacy to attentional processes and mental health*. Tampere: Tampere University Press.
- Marttunen, M. (2009). Nuorten mielenterveysongelmat. *Työterveyslääkäri*, 27(1), 45–48. Saatavilla https://www.ebm-guidelines.com/dtk/shk/avaa?p_artikkeli=ttl00585
- Mattejat, F. & Scholz, M. (1994). *Das subjektive Familienbild* [Subjective Family Picture Test]. Göttingen: Hogrefe.
- Mielenterveystalo. (2019). Tietoa mielenterveydestä. Haettu osoitteesta https://www.mielenterveystalo.fi/nuoret/tietoa_mielenterveydesta/nuorten_mielenterveysongelmat/Pages/Johdanto-nuoruusik%C3%A4%C3%A4n.aspx
- Nikoopour, J. & Hajian, M. (2016). A Study on Psychological Characteristics of EFL Learners: Predicting Learners' Autonomy through Personality Types. *Asian Journal of Humanities and Social Studies*, 4(4), 285–290.
- Noom, M. J., Deković, M., & Meeus, W. H. (1999). Autonomy, attachment and psychosocial adjustment during adolescence: A double-edged sword?. *Journal of adolescence*, 22(6), 771–783. <https://doi.org/10.1006/jado.1999.0269>
- Noom, M. J., Deković, M., & Meeus, W. H. (2001). Conceptual Analysis and Measurement of Adolescent Autonomy. *Journal of Youth and Adolescence*, 30(5), 577–595. <https://doi.org/10.1023/a:1010400721676>
- Olson, D. (2000). Circumplex model of marital and family systems. *Journal of Family Systems*, 22, 144–167. <https://doi.org/10.1111/1467-6427.00144>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2014). Suomalaisten koulutusrakenteen kehitys 1970–2030. Haettu osoitteesta <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75236/okm01.pdf>
- Oudekerk, B. A., Allen, J. P., Hessel, E. T., & Molloy, L. E. (2015). The cascading development of autonomy and relatedness from adolescence to adulthood. *Child Development*, 86(2), 472–485. <https://doi.org/10.1111/cdev.12313>

- Parkin, C. M. & Kuczynski, L. (2012). Adolescent perspectives on rules and resistance within the parent-child relationship. *Journal of Adolescent Research*, 27(5), 632–658. <https://doi.org/10.1177/0743558411435852>
- Punamäki, R., Qouta, S., & Peltonen, K. (2017). Family systems approach to attachment relations, war trauma, and mental health among Palestinian children and parents. *European Journal Of Psychotraumatology*, 8(sup7), 1439649. <https://doi.org/10.1080/20008198.2018.1439649>
- Ryan, R. M. & Deci, E. L. (2008). Self-Determination Theory and the Role of Basic Psychological Needs in Personality and the Organization of Behavior. Teoksessa O. P. John, R. W. Robins & L. A. Pervin (toim.), *Handbook of Personality: Theory and Research* (3. painos, s. 654–678). New York: Guilford Press.
- Ryan, R. M. & Deci, E. L. (2018). *Self-Determination Theory: Basic Psychological Needs in Motivation, Development, and Wellness*. New York: The Guilford Press.
- Steinberg, L. & Silverberg, S. (1986). The vicissitudes of autonomy in early adolescence. *Child Development*, 57, 841–851.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. (2017). Vanhemmaksi yhä vanhempana – terveydellisiä ja yhteiskunnallisia seurauksia. Haettu osoitteesta http://viva.tamk.fi/files/2016/12/2Viva_Klemetti_130917.pdf
- Tilastokeskus. (2017). Syntyneet 2016. Haettu osoitteesta https://www.stat.fi/til/synt/2016/02/synt_2016_02_2017-12-04_fi.pdf
- Tilastokeskus. (2018). Uusista ylioppilaista vain 28 prosenttia jatkoi opintoja samana vuonna. Haettu osoitteesta https://www.tilastokeskus.fi/til/khak/2017/khak_2017_2018-12-13_tie_001_fi.html
- Tobia, V., Riva, P., & Caprin, C. (2017). Who are the children most vulnerable to social exclusion? The moderating role of self-esteem, popularity, and nonverbal intelligence on cognitive performance following social exclusion. *Journal of abnormal child psychology*, 45(4), 789–801. <https://doi.org/10.1007/s10802-016-0191-3>
- Trillingsgaard, A., Damm, D., Sommer, S., Jepsen, J. R. M., Østergaard, O., Frydenberg, M., & Thomsen, P. H. (2004). Developmental profiles on the basis of the FTF (Five to Fifteen) questionnaire. *European child & adolescent psychiatry*, 13(3), III/39–III/49. <https://doi.org/10.1007/s00787-004-3006-y>
- Valentina, L. & Gulati, J. K. (2017). Understanding peer relationships and emotional autonomy among adolescents. *Indian Journal of Positive Psychology*, 8(4), 621–624.
- Youniss, J. & Smollar, J. (1985). *Adolescent relations with mothers, fathers, and friends*. Chicago: University of Chicago Press.

- Yu, C., Li, X., Wang, S., & Zhang, W. (2016). Teacher autonomy support reduces adolescent anxiety and depression: An 18-month longitudinal study. *Journal of adolescence*, *49*, 115–123. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2016.03.001>
- Zimmer-Gembeck, M. J. & Collins, W. A. (2006). Autonomy development during adolescence. Teoksessa G. R. Adams & M. D. Berzonsky (toim.), *Blackwell handbook of adolescence* (s. 175–204). Oxford: Blackwell.